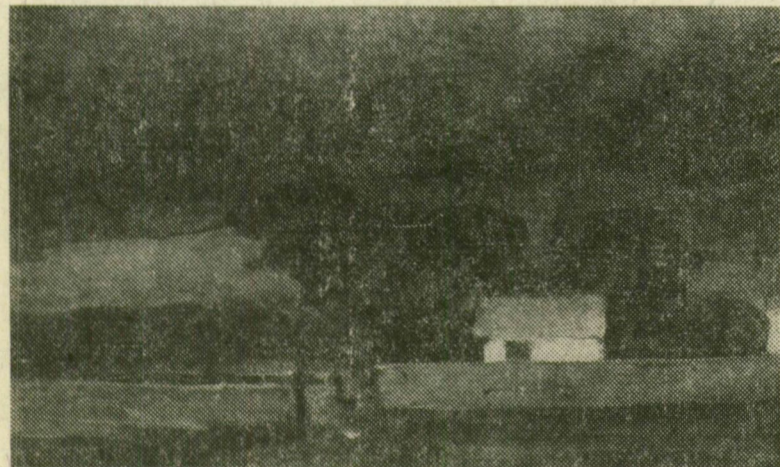

Képek a múzeumban

Tornyai János: Tanya

Egy-egy tájegység nemcsak a geológusok vagy a topográfusok „vadászterülete”, hanem a művészeteké is. Itt van például szűkebb környezetünk: a Nagyalföld. A múlt század közepén még alig tudott róla valamit a magyar kultúra. Aztán művészek jöttek, művészek mentek, s több hullámban felfedezték, meghódították ezt a területet is. Az úttörés munkája mindenestre a müncheni realistákhoz — Pettenkoffenhez, Biharihoz és Deák-Ébnerhez — kapcsolódik, akik egyúttal a Szolnok Művésztelep szálláscsinálói voltak. Az alföldi vidék mélyenszántóbb emberi, táji feltérképezését mégis az alföldi, vásárhelyi iskola képviselői végezték el.

Ha majd nemsokára elkészül az Alföldi Galéria: átfogóbb képet kaphatunk e kollektív teljesítményről. Persze önmagában a vásárhelyi állandó *Tornyai János*-kiállítás is beszédes, tanulságos. Kiderül itt: a művész úgy volt Munkácsy örököse, hogy közben léptenyomon továbbfejlesztette mestere felfogását. Mégpedig az expreszionista hevületű táj- és emberlátás felé. Indulatos, zaklatott előadásában, borongos és feltűzött színeiben egyféle drámai világlátás dokumentálódik, ami elválaszthatatlan a mélyen átélt, reménytelennek ítélt paraszti létformától. De Tornyai egyébként is etikus, érzelmi alapállású alkotó. Az igazi művészetet: „nagy gerjedésnek”, „lélekfelhevülésnek” tartja — „a lehető legegyszerűbb köntösben”.

Az utóbbi nézetet a *Tanya* című olajfestmény is szépen dokumentálja. Néhány puritán formát és színfoltot látunk: semmi többet. A képen a világló, fehéres tanya az optikai centrum, noha a világoszöld és az égen levő cadmiúm sárga is szőhöz jut. Máskülönben fojtott, szomorkás esti hangulatot érzékelünk, mindenféle drámaiság nélkül. Mint ahogy a szokatlanul fegyelmezett, nagyvonalú előadás is meglepi a nézőt. Ritka Tornyai-kép. Mert az átlagosnál is feszebb, kiegyensúlyozottabb az előadás. Ennek ellenére dekoncentrált komponálással, rafinált színkontrasztokkal találkozhatunk.

Az egyszerűség tehát nem jelent igénytelenséget, eszköztelenséget. Tornyaival szólva inkább arról van szó, hogy: „a lényegre többre becsülöm az apró-cseprő igazságoknál...”.

SZUROMI PÁL

Polner Zoltán

A csönd árnyéka

Hajnaloikkal átvilágított Európa-galaxis, történelmi sóhaj: talán az örök Velence kék közepe roppan vagy babák hüppögő hangját hallanám? Mi ez a szívemen is átszivárgó, lágy neszezés sugárzó csillagok alatt, egymást lökdöső rémület dideregne itt vagy betonban vergődő madarak?

Mintha a sűtkérező növényi zöldben tenger morailana vagy talán lovak tipródnak a szélben, hogy a nap időtlen karámiából végre szabaduljanak? Hallgatózom. Csak a vér zaja a forró aortákban. Rezdületlen csönd az ég: és mégis mintha a hattyúként elúszó akácok is gyökérükig sejteneik

piros rózsákkal megállított halottasmenet az idő, siratóasszonyok az évek, a napok, Uram gondolkodásd, a lét törvényhozóit és ne kopogj fekete variakkal sötét koporsókon, vak kocsmákkal ne alázz férfiakat, nőket. Lásd, a csorduló, mézsűrű álom a termő gyümölcsfákban már megriad.

Vérrel megjelölt emberi fajunk lézeridőben. Roncsolódik a lélek és a dzsungel mélyéről kicsap merészen a virágokig lopózó szenvedés. Aitók lengenek vagy madártoll utódik? Honnan ez a zaj itt évek éjjelén? Jai, mit tehetek értetek én virágok, ti hősakadásban sok méltó remény?

Micsoda fondor csönd ez. Teleaggatva gvászlobogókkal a súlyos levegő. Eleven kínomra vétkesek haragja ne uszítson több violás temetőt má, mert pusztul a szándék és vele pusztul a szívárványos, gyönyörű indulat. Dögező felhők alatt a margarétás mezők könnyei még meddig hulljanak?

Vetkőzőszám

„Mulatóban nő(k) meztelenre vetkőzéséből álló műsorszám” — így határozza meg a fogalmat az Értelmező Kéziszótár. Amikor a hatvanas évek közepén sok előítélet sikeres leküzdésével az effajta műsorszámok hazánkban is valódi polgárjogot nyertek, a szegediek is strip-tease-nek örülhettek a Szeged-bárban.

Előadóját — természetesen művésznévén — Irma te édesnek hívták az akkoriban divatos musical után. A jobban értesültek szerint Irma civilben, vagyis nappal a borforgalmi vállalat, ill. a Dél-alföldi Pincegazdaság dolgozója volt, és sok hasonló körülményű munkaeörel szemben, ő becsületes nyíltsággal, hivatalosan vállalta azt a szerepet, feladatot, amelyről a száraz képzelet egy praktikus lakberendezési tárgyat juttat eszünkbe: a fotelágyat, ami nem más, mint nappal szék, éjjelágy. A műsorszámunk mondanivalója is volt, családást, elkeseredést, percek alatt egész sorsot, életet vetkőzött el Irma a bár parkettjén. Először, két ruhadarab kényeszeredetten hanyag hajigálása között, mohón húzta a kellek-Törleyből, szinte vedelt, és csak a legvégén, valljuk meg, erősen itasan, már-már énidegen állapokban vetkőzte le magát a szó szoros értelmében az asztal alá, a sárga földig. Bezzeg manapság a szexuális állfeszabadság vagy álszexuális felszabadság tarka korszakában ez az akkor forradalmi merészségű műsorszám semmiféle port sem venne fel; napjainkban a „csak tizenyolc éven felülieknek” tiltott-gyümölcs-varázsa szinte ismeretlen már, idestova az egész hazai és nemzetközi film- és színházi világ legnemesebb szerve is minden erőltetett koreográfiára, ok és cél nélkül, csak úgy, nyitott könyvként tárulnak elének korhatár nélkül. Humoristáink és moralistáink kedvence, kiapadhatatlan témája lett a délegyházi tó, lassan izgató antinudizmusról álmodnak a kamaszok, és némi nosztalgiaótl elandalodva azok az őszinte felnőttek, akik suta szemérmességgel merik vállalni a begyepesedett álszentség vádját, sőt, talán szemérmetlenül tükörbe néznek meztelen önmagukkal és a látványunk a lehetőségekhez képest elfogulatlan szemlélése után megszületik bennük a szomorú elhatározás: ezt mégsem kellene, nem kell, nem szabad közszemlére tenni. Véget nem érőn töprenghetnénk, hogy mit szabad és mit nem, mi nem volna szabad, amit mégis megteszünk, fölveszünk és levetünk.

A megfoghatatlan, ún. jó fzlés, a gyanús hagyománytisztelő, a másképpen gyanús ál-polgárbotránkozottatás érveinek kuszaságában újból és újból előbukkan egy

kérdés: hol? Vagy mindegy lenne, hol mit teszünk, hol veszünk le magunkról valamit, és hol fel? Irma idejében, aki befizetett a Szeged-bár műsorára, tudta, mi vár rá, mire számíthat, éppúgy, mint — durván bicegő hasonlattal élve — a nyilvános illemhelyeken sem érhet többnyire meglepetés. Nem árulnak zsákamacsok. Ha az ember a pihenőnapon a szabad idő eltöltésének az a kispolgárian tunya módját választja, hogy úszás, futás, kocogás, break dance, hobbi-kert-művelés helyett a tavaszi napsütésben a Virág cukrászda dicséretes rugalmassággal már áprilisban üzemelő teraszán kivéve mellett napfürdőt vegyek, minden izgalom nélkül lép át a terasz elhatároló virágtartók között. Hiszen nem érheti meglepetés. Nagyjából hasonló céllal ücsörögnek az áprilisi napsütésben a vendégek, a kutyák szabályszerűen parkolnak a teraszon kívül, a kisasszonyok a szezonnak megfelelő formában, taktikailag átgondolt, megfontolt lassúsággal szolgálnak fel, fiatal párok olvadó fagyaltjuk fölött jelentőségtelesen nézik egymást, idősebb hölgyek arcán olvad a festék, miközben az árakról sópáncokodnak, és hosszabb-rövidebb történeteket mesélnek az asztalok között ádázul szaladgáló unokákról, az urak a helyi futballhelyzetet, majd átfogóan a világfutballt vitatják meg, s közben jól-és ingerek jelentkeznek a közlő vasárnapi ebéd pusztá gondolatától is. A teagenerek némán, illedelmesen, fülhallgatón keresztül hallgatják Komjáthy Colával. A kép megsokkott, nyugtatóan álmos, majd-hogynem unalmas. A meglepetés

így kétszeres erővel hat. Az egyik asztalhoz többtagú társaság telepedik. Látszólag itt sem számíthatunk semmi rendkívüli-re, amíg az egyik férfi vetkőzni nem kezd. Először csak férfias hasát láthatjuk a nadrág és a felhúzott ing közötti sávban, azután szertartásos tempóban kibújik ingéből, mellel a Dél-magyarországi Áramszolgáltató Vállalat homlokzata felé, arccal a napnak. Mi, felöltözötték, lelki fülünkkel a nagy mutatványt jelző dobpergést halljuk, néhányan tétován gombjaikat keresik, sokakban felmerül a kérdés: vetkőzzenek vagy menjenek; ne vetkőzzenek, és ezek után mégis maradjanak, netán siessenek haza, öltözzenek nyári estélyibe és nézzék meg, nyitva-e a SZUE. Elvégre Szeged nemcsak fesztivál, de furdóvár is. A napimádó úr, aki a meglepetést szerrezt, unottan sűtkérezik tovább, nyilván nincs melege, mert nadrágja, meglazított derékszíjjal ugyan, de fennmaradt. A közelgő igazi nyárra és a várhatóan — remélhetőleg — nagy idegenforgalomra gondolva javasolnia kellene a vendéglátóipari vállalatnak, vagy akár a Hungarhotelsnek, hogy néhány egységet, például a Virágot, minősítsék át nappal strand, éjjel cukrászdává, ahol a vendégek fürdőruhában és papucsban napozhatnak, igazán kulturált körülmények között, a fürdőváros szívében, a felszolgáló kisasszonyok pedig a kávé árában bennefoglalt Fabulon-naptej kinalánának — természetesen bikiniben, ami ellen a feltétlen nudizmus hívei minden bizonnyal felemelnék tiltakozó szavukat.

HALÁSZ ESZTER

Lődi Ferenc

Bolyongás

Míg aludtál, a házból kiosztam, mint aki saját enjéltől szökik s nem jut tovább, csak áll a hűtő romokban s leltárt csinál az utolsó szögig. Jártam pedig a csillagoknak útján s voltam alul, a gyeheenna tüzén. A gyarló isten sok áldása hullt rám és meztákozott édes, jó szülém. A fekhely, ami testemtől meleg, kilétem titkát nem nevezte meg, hogy Krisztussal vagy Luciferrel háltál. Látod, nem mentem éjfélig se messze, csak megbújtam a csontszárvú magánynál, hogy megtalálja, ha karod még keresne.

Sass Ervin

S. töpreng

voltál-e több hideg szónál királvodhoz hogyan szóltál szót a szóhoz odakötte devisnótákat pörögve bolond hittel hogy ez a rend te vagy alul ó mindig fent

„Rómáról jut eszembe ...”

40. Az aranycsinálás receptje

A régi római házaknak az oszlopokkal körülvett, díszes virágokert volt a legimpozánsabb része, benne szökőkutakkal és halastavakkal. Természetesen nem mindenki lakott ilyen házban. A természetet nyújtotta előnyöket is igyekeztek kihasználni, ezért a házak legtöbbször úgy épültek, hogy szép természeti tájra nézzenek. Horatius római költő már arról panaszkodik, hogy a házak építésénél magát a tengert is hátraszorítják. (Ezt a régi római szokást a tehetős olasz családok most is követik.)

Róma ma is sok virágokerttel, parkkal, örökzöld növényvel dicsekedhet. A város szívében, a Viktor Emánuel-park közepén állt a XVII. században egy pompás palota, amelynek gazdját Palombara márkinak hívták. Ma már a palota nincs meg, sőt a helyén naponta nyüzsgő, forgalmas piac van, de az épület kapuja megmaradt a parknak, a piacteret körülvevő kőfalába ágyazva. Bárki mérhetetlen kincset szerezhet, ha a kapu titkos írását elolvassa, rejtjeleit megfejti. Nem

egyéből van benne szó, mint az aranycsinálás receptjéről.

Azt mondják, hogy Palombara márki egy napon régi könyveiben misztikus írásjelekre bukkant, titokzatos asztrológiai rajzokra, amelyeket kora tudósai se tudtak megfejteni, csupán annyit okoskodtak ki belőlük, hogy az aranycsinálás titkát rejtik.

Amikor a márki látta, hogy minden fáradtság hiábavaló, és az írás megfejtése teljesíthetetlen kívánság marad, a receptet hatalmas márványtáblába vésette, és azt a palotáját körülvevő park kerítése egyik bejárata fölött helyeztette el, abban reménykedve, hogy a véletlen majd segítségre siet. Ki tudja, talán valamelyik járókelő megfejti a titok kulcsát? A régi, kuszónövényekkel teli kőkaput a Viktor Emánuel téren most Bűvös kapunak (Porta Magica) hívják. Fölötte a Palombara-címer és a kabalisztikus írás, jobbról-balról pedig egy-egy csukott szemű kőmonstrum látható. A felirat 1680 óta várja, hogy valaki megfejtse. A Rómába menő, aranyat csinálni szándékozó turisták a kaput könnyen megtalálják, ha tudják, hogy a Viktor Emánuel tér közepén van egy régi kútrom a III. századból, a Porta Magica a kút északi oldalával szemben található. Én a kapu fölött látható jeleket sehogysz tudtam megfejteni, de mindenkinek jó szerencsét kívánok!

TIMÁRNÉ MAKKÁR ERZSÉBET